

Muralla de Vilafranca del Penedès

Vilafranca del Penedès

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Nucli antic de Vilafranca

Coordenades:

Latitud: 41.34651
Longitud: 1.69793
UTM Est (X): 391068
UTM Nord (Y): 4578042

Classificació

Número de fitxa 08305-206
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval
Segle XIV
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: segons el tram
Protecció Legal
Observacions protecció: Pla d'ordenació urbanística municipal de 2003
Número inventari Si:CC.AA 51 i 7537
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Científic
Titularitat Privada
Titular: Diversos propietaris
Autoria de la fitxa Jordi Montlló Bolart
Data de registre de la fitxa: dc., 28/11/2007 - 01:00

Descripció

El nucli originari de Vilafranca s'ubicava a l'entorn de l'església de Santa Maria, de la torre del darrera de la capella de Sant Pelegrí i del Palau Reial, documentat a principis de segle XIII. Dins d'aquest recinte també hi havia el castell, referenciat l'any 1181. Aquest primer nucli només estava defensat per un vall o fossat i la part posterior de les cases més externes que feien de muralla. Durant la segona meitat del segle XII, es produeix un creixement demogràfic important.

És en els límits d'aquest barri cèntric que s'han pogut confirmar l'existència d'una muralla edificada per primera vegada a meitat del segle XIV, i que després de diverses reconstruccions s'aprofità a finals del segle XIX per a la construcció de noves cases, recolzades a la muralla, o fou destruïda quan aquesta ja deixà de ser útil per la defensa (comença la gran expansió de Vilafranca amb la creació dels diferents barris).

El circuit de la muralla es pot arribar a identificar per la conservació i localització d'alguns trams en les parts posteriors de les cases que li foren adossades, altres sabem que existeixen però no s'hi ha pogut accedir-hi i d'altres han estat destruïts per diferents remodelacions urbanístiques o noves construccions. També hi ha referències documentals a on es citen els carrers per on passava la muralla i els diferents portals d'entrada, o referències de l'època de les construccions o diferents remodelacions. Bàsicament partim de les referències donades en el Llibre Verd de Vilafranca (iniciat al S.XIV). També s'utilitza l'estudi dels nomenclàtors dels carrers amb significat històric.

El seu perímetre recorria els actuals carrers de la Beneficència, Banys, Ponent, Clascar, General Prim, Rambla de Sant Francesc, Rambla de Nostra Senyora, Muralla de Sant Magí, Plaça d'Anselm Clavé, carrer de la Lluna, Plaça de Puigmoltó, carrer de Sant Cristòfol i carrer de Sant Sebastià.

Estava formada per un mur de defensa, per un vall exterior, que era una rasa fonda que seguia el perímetre fortificat, i per un passatge interior situat entre el mur i les edificacions més externes, denominats en la documentació antiga de la vila: "passatge de mur", "corredor de mur", "carrer de mur" i "trànsit de mur".

Els carrers de la Cort i dels Ferrers eren els eixos principals, conduïen respectivament als portals de Sant Pere o de Framenors i al de la Granada (donava al camí que venia d'aquesta població, on hi havia el primer mercat de la comarca al segle XI). Altres portals documentats són: el de Sta. Maria (també conegut com de Barcelona, de la Verge Maria o de Nostra Senyora, donava accés al camí de Barcelona), el de Sta.

Clara/Francesc Claver, el d'en Soler, el del Sant Esperit o Portal de la Font (donava al carrer de la font i perquè en el carrer hi havia l'hospital del Sant Esperit), el d'en Coloma (de Sant Pau o Portalet, era al costat de la muntanya de Sant Pau), el de Canyamars (o Portal de Ferran, ja que donava a aquest carrer, i al Camí de Sant Martí o de Canyamars, era l'accés de la banda nord, i portava directament al nucli central de la vila murallada), el de Salelles, el de Torregrossa /dels pintors, el de Fresquet, el portal menor de Bargalló, el portalet del Castell i i el Portal de Sant Joan o d'en Fresquet (era l'accés al convent de la Comanda dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem, fundat a inicis del segle XIV i enrunat a finals del segle XIX, deixant només la capella).

Tenim constància de l'existència de panys de muralla en un seguit de cases (algunes són referències arran del procés de destrucció), en el carrer de Ponent en el número 53 i el número 49, també al carrer Ponent a l'alçada del núm. 35 (antic Convent de les Monges de la Vetlla), en el jardí de la casa del núm. 19 i el solar contigu núm. 17 del mateix carrer, en el carrer de la Beneficència núm. 4 i 12, etc.; a més, els carrers dels Banys, de Sant Sebastià, de Sant Cristòfol i de la Lluna són un del trams de la muralla amb menys referències.

Observacions:

Arran de la intenció d'eixamplar el carrer a l'alçada del núm. 35 del c/ Ponent, per l'article atribuït al Sr. Massanell i Casas el 1975, sabem que: "En total les muralles descobertes tenen una llargada d'uns 30 m i es calcula que n'hi ha uns 25 m més que continuen en direcció al Col·legi de Sant Ramon". Pere

Giró en una carta al Sr. Parera (president del museu de Vilafranca) li diu: "Les muralles no presenten cap signe positiu que la distingeixi, almenys en el tros visible, no hi ha vestigis de portals, torres, baluards, dates d'inscripció, barbicanes... Donada l'època de l'última reparació (1883), juntament amb la falta de les característiques ja esmentades, aquest mur o muralla té un interès històric molt escass i la seva data moderna (segle XIX) ho acaba de confirmar". Finalment, el mur fou destruït per edificar pisos.

En relació al Portal de Sant Pau, Portal d'en Coloma o Portalet, el testimoni d'Anton Massanell i Casas diu: "Una de les portes d'entrada a vila, l'anomenada del Portalet, estava situada al carrer de Sant Pau. Avui encara podem contemplar-se, a flor de terra i al bell mig del carrer, les restes dels fonaments. La paret tenia un gruix d'uns 140 cm". Actualment l'asfalt del carrer ha tapat les empremtes. El mateix autor ens dóna una altra referència d'una troballa de l'any 1970: "Actualment, amb motiu d'uns desmunts que s'han fet al carrer de la beneficència núm. 4 i 12, s'han pogut obtenir fotografies de dos trossos d'aquesta Muralla, molts pròxims al castell. En un d'ells han sortit dues espitlleres de defensa i, ben adossada a la muralla, una torre rodona de 5,35 m de diàmetre. La construcció d'aquesta Muralla i torre és de pedra cantelluda, si bé, molt pròxima a la torre i a la seva banda esquerra, n'hi ha un tros, d'un metre d'amplada aproximadament que està feta de carreu quadrat ben treballat. El sorprenent és que, de la muralla, surten els encaixos d'uns carreus també ben treballats, com si d'allà arranquessin dues parets paral·leles i perpendiculars a la Muralla. D'una altra hi ha la distància de set metres".

Segons documents, abans de la muralla existia ja un nucli antic de Vilafranca. Després, al créixer la població: "...les fortificacions o defenses que llavors tenia la nostra vila consistien en un vall obert al peu d'una colla d'edificacions les parets posteriors de les quals devien fer funció de muralla i a cada cap de carrer que donava a l'exterior unint els dos edificis extrems, l'existència d'un portal" (Massanell Esclassans, A. 1984, p.7). Aquesta podria ser una explicació del pas entre l'existència d'unes defenses centralitzades en el castell, i la construcció d'una muralla a la primera meitat del segle XIV.

El portal del carrer Parellada era un dels més importants: "Portal de Barcelona, al final del carrer Parellada, era el més trànsit de la vila, tota vegada que hi tenien parada les diligències de Tarragona a Barcelona. En les seves proximitats hi havia una capella on es deia missa a l'arribada de les diligències de pas cap a la capital del Principat. Sobre la seva porta hi havia una fornícula que contenia la Verge del Portal, preciosa imatge gòtica que avui es guarda en el museu." (Masachs, 1980, p.8).

L'àrea delimitada pels carrers de Ponent, Marqués d'Alfarràs i banda i banda del carrer Ferran (potser fins al carrer Sant Pau), configurava el call jueu. Segons fons documentals, sense que es coneixi cap resta arqueològica, existí des del s.XIII fins al XV, moment que foren expulsats per decret reial.

A l'alçada del núm.16 de la Rambla de Nostra Senyora tocant a la muralla s'aixecava la casa - palau de la família Copons, originari de finals del segle XV o inicis del XVI. L'edifici fou enderrocat el 1887, es coneix que en el jardí del davant de la casa hi sortiren restes atribuïdes a la muralla.

En aquesta fitxa s'ha aplegat la informació corresponent a diverses fitxes referides a la muralla de l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

Història

Són diverses les intervencions arqueològiques realitzades per documentar la muralla de Vilafranca. Algunes de les més destacades, considerant que contínuament es fan noves intervencions, s'ubiquen al carrer dels Banys, General Prim, Beneficència, Ponent o Hermenegild Clascar.

L'any 2002, Maria Rosa Bruna dirigí una excavació arqueològica a l'edifici del núm. 11 del carrer dels Banys. La planta baixa de l'edifici actual està dividida en tres espais. Els espais laterals tenen la paret de fons alterada per construccions modernes. L'espai central conserva en bastant bon estat el parament de la muralla. L'actuació determinà que l'aspecte dels paraments tenen una gran similitud amb altres trams de la muralla medieval conservada, i que no és possible establir una datació absoluta del mur a causa de la

inexistència de material ceràmic en el morter del mur original.

Una altra excavació, dirigida per Maria Rosa Bruna l'any 2005, en el carrer de Beneficència (núm. 10) va documentar quatre forats de pal, segurament per muntar bastides per aixecar la muralla. En la cantonada sud-est del solar es va localitzar una torre adossada amb la muralla. Està en bona part destruïda per la construcció de l'edifici del carrer Beneficència 12. La part visible de la torre està formada per una filada de blocs de pedra calcària recolzada en el sòl natural. El mur del carrer Beneficència és el tram de muralla baix medieval més alt documentat fins el moment (8,2 m d'alçada).

El mur del carrer de la muralla dels vallets s'ha documentat d'una manera molt uniforme i permet datar el mur en el segle XIV. En aquest tram s'ha conservat, com a fet excepcional, una de les espitlleres de la muralla.

Una excavació de l'any 2005 al carrer de Ponent (núm. 17), va permetre documentar un tram de muralla té 14,25 m de llargada i 5,40 m d'alçada en bon estat de conservació ja que no s'hi adossa cap construcció posterior. La part superior del parament evidencia diferents moments de construcció o reparacions. Es conserva una espitllera, totalment segellada amb pedres i terra.

També s'ha documentat un tram de la muralla a l'alçada del núm. 2 del carrer Hermenegild Clascar, on antigament hi havia la fàbrica de pastes "La Teresita", gràcies a una excavació dirigida per Oriol Vilanova. El carrer General Prim també ha estat motiu d'intervencions, els anys 2000 i 2005. En el sector dels núm. 12-14,) s'hi localitzà una porta i per sota dels seus graons s'identificà una premsa vertical de vi que havia estat encastada al mur entre finals del segle XVIII i principis del XIX.

Bibliografia

ALEGRET, Pere (1887). Apuntes històrics de Vilafranca del Panadés y su comarca. Vilafranca, pàg. 261.

ANÒNIM (Atribuit a Massanell i Casas,A.)(1975). "Salvem la muralla de Vilafranca", dins Setmanari Tothom, núm. 353, any 7, 22 de novembre de 1975.

BENACH i TORRENTS, Manel (1983). El Barri Gòtic i els museus de Vilafranca. Museu de Vilafranca 2^a ed. 1983, pàg. 27.

Carta Arqueològica de l'Alt Penedès: Vilafranca del Penedès. Inventari i Documentació del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya.

COY i COTONAT, Agustí (1909). Vilafranca del Penedès, su historia y monumentos. Impremta de Francisco J. Altés i Alobart. Barcelona.

J.M.N.(1975) "Les històriques pedres de les muralles", dins el Setmanari Tothom, núm. 355, any 7, 6 de desembre de 1975.

MAS i PARERA, Pere (1932). Vilafranca del Penedès. Vilafranca.

MASACHS, Josep M^a (1980)."Les muralles de Vilafranca", dins Casal, II Època, núm. 107 octubre - desembre de 1980. pp, 5-8.

MASACHS, Josep M^a (1981)."Les muralles de Vilafranca", dins Casal, II Època, núm. 108 gener - març de 1981, pp, 5-7.

MASACHS, Josep M^a (1981)."Les muralles de Vilafranca", dins Casal, II Època, núm. 109 abril - juny de 1981, pp,5-7.

MASSANELL i ESCLASSANS, A. (1984). "Algunes consideracions sobre Vilafranca i les seves muralles", dins Olerdulae, núm. 24, abril - juny de 1984, p.6-9.

M.F. (Atribuit a Milà i Fontanals) (1929)."A la recerca de Micer Rufet", dins Gasetta de Vilafranca, any IV, 1 de desembre de 1929, pp. 5-6.

ROSSELLÓ i RAVENTÓS, Joan i altres (1986). Pla especial i catàleg del patrimoni històric, artístic i ambiental de Vilafranca del Penedès. Inèdit.

